

عمارت ها

عمارت ها

هنر معماری همچون هنرهای دیگر در نزد ایرانیان از اهمیت ویژه ای برخوردار است. سبک معماری عمارت ها و خانه های ایرانی نه تنها تحت تاثیر عوامل زیادی چون: موقعیت جغرافیایی، تنوع آب و هوایی، آداب و رسوم، مراسم مذهبی، روحیه، اخلاقیات و نیز: موقعیت شغلی، طبقه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مذهبی مالکان عمارت ها و خانه ها قرار داشته، بلکه از اصول معماری خاصی مانند جنبه انسانی معماری، رعایت میزان و تناسب، استفاده از مصالح بومی، فن اجرای نقشه، توجه به قسمت درونی بنا به منظور حفظ کرامت انسانی و در نهایت توجه به حیاط پیروی می کرده است.

معماران و هنرمندان ایرانی همچنین، دقت و وسواس خاصی در تزیین و خلق زیبایی در بناها داشتند، به طوری که این ذوق و خلاقیت ها را می توان در حکاکی های به جا مانده بر روی سنگ ها، گچکاری ها، نقاشی ها، آئینه کاری ها، کاشی کاری ها و مزاییک کاری های صورت گرفته بر معماری های برجای مانده به خوبی مشاهده کرد.

عمارت اعیانی تبریز

عمارت اعیانی یا خانه امیر نظام گروسی از جمله عمارت های باقی مانده از دوره قاجار است که در زمینی با مساحت ۳ هزار متر مربع در محله ششگلان تبریز واقع شده است. این عمارت در دو طبقه با زیربنای ۱۵۰۰ متر مربع دارای دو حیاط اندرونی و بیرونی با باغچه ها، حوض ها، ۱۶ ستون با سرستون های زیبا، پنجره های مشبک ارسی با شیشه های رنگی، گچبری های نمای شمالی و جنوبی، آینه کاری و گچبری های تالارهای داخلی و پذیرایی ها ساخته شده است.

خانه امیر نظام گروسی که موزه قاجار تبریز نیز خوانده می شود در سال ۱۳۷۰ توسط میراث فرهنگی خریداری و با شمار ۱۷۴۹ در فهرست آثار ملی کشور ثبت گردید. در سال ۱۳۸۴ موزه قاجار راه اندازی شد که تالارهایی برای نمایش بافته، چینی، آبگینه، سکه، ابزار موسیقی، خاتم و ابزارهای فلزی دوره قاجار اختصاص یافته است.

عمارت شهربانی ارومیه

عمارت شهربانی، در سال ۱۳۰۷ به دستور رضاشاه و با کاربری نظامی-اداری در مرکز شهر ارومیه و میدان توپخانه قدیم ساخته شد. مصالح اصلی این عمارت که آجر، گچ و سنگ در نمای بیرونی استفاده شده توسط معماری به نام «مشهدی محمدحسین معمار» معروف به «ملا اوستا» بنا شده است. نقشه ساختمان به شکل مدور ساخته شده که با توجه به نوع کاربری اولیه، بنا دارای فضاهای داخلی زیادی است که به وسیله راهروی مرکزی به هم متصل می شوند.

عمارت شهربانی که به عمارت کلاه فرنگی نیز معروف است در سال ۱۳۶۰ از ماهیت نظامی-اداری به کاربری مسکونی درآمد و این کار باعث به وجود آمدن تغییراتی در عمارت شد و در نهایت این عمارت با شماره ۲۷۶۱ در فهرست آثار تاریخی به ثبت ملی رسیده و در مالکیت سازمان میراث فرهنگی است.

عمارت عالی قاپو

عمارت عالی قاپو، به دستور شاه عباس اول در سال ۱۰۵۴ هـ ق، در محدوده میدان نقش جهان اصفهان ساخته شد. این عمارت که در گذشته به نام های علی قاپو، دولتخانه مبارکه نقش جهان و قصر دولتخانه نامیده می شد از ۵ طبقه تشکیل شده است و طبقه سوم دارای ایوان بزرگی با هیجده ستون بلند است. مهم ترین ویژگی این بنای باشکوه، گچبری های طبقه آخر است که با هنرمندی رضا عباسی از هنرمندان برجسته عصر صفوی بر طاق ها و دیوارهای این تالار نقش بسته و به اتاق موسیقی یا اتاق صدا معروف است. البته علاوه بر این شاهکار هنری، هر طبقه تزیینات خاص خود را دارد.

به طور کلی عمارت عالی قاپو، نه تنها محل پذیرایی های رسمی شاه عباس اول بود بلکه محل سان قشون و هدایای سفرا، تماشای مناظر، تماشای مسابقه چوگان، چراغانی، آتش بازی و نمایش های میدانی پهلوانی نیز بود.

عمارت عین الدوله

عمارت عین الدوله، توسط عین الدوله، صدراعظم مظفرالدین شاه، در تهران، در مساحتی حدود ۱۱ هزار و ۹۰۰ متر مربع و زیربنای ۸۰۰ متر مربع و در دو طبقه ساخته شده است. این عمارت، که در خیابان مبارک آباد پاسداران واقع شده، شامل دو طبقه است که طبقه همکف دارای یک شاه نشین با سقف آئینه کاری شده، نقاشی دیواری، گچ بری و قاب بندی تزیین شده است.

عمارت عین الدوله در پایان جنگ جهانی دوم و زمان برگزاری کنفرانس تهران، محل اقامت استالین، چرچیل و روزولت بود. این عمارت در دوره پهلوی، به بصیرالدوله هروی فروخته شد و بعد از مرگ وی مالکیت این عمارت ابتدایه پسرش دکتر نصرت الله هروی و سپس به دخترش شیرین هروی رسید. اما در ۱۳۷۶ هـ ش، مالکیت این باغ با توافق تنها وراث وی در اختیار شهرداری قرا گرفت و در سال ۱۳۷۷ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت

عمارت مستوفی الممالک

عمارت مستوفی الممالک، متعلق به میرزا حسن خان مستوفی الممالک در دوره سلطنت ناصرالدین شاه در محله سنگلج تهران است. این عمارت در سال ۱۳۱۱ هـ ق و با نظارت محمد تقی خان، رییس بنا خانه و معمار باشی، به سبک بناهای اروپایی ساخته شده است. به همین دلیل می توان گفت این عمارت اولین عمارت ساخته شده به سبک فرنگی است که در آن بیشتر از تزیینات و گچبری های فرنگی استفاده شده است.

عمارت مستوفی الممالک دارای ویژگی منحصر به فردی است که عبارتند از: در ورودی چوبی دولنگه، آستانه کتیبه دار با هفت پله مرمر با دو ستون در بالای آن، گچ بری های نقش حیوانات افسانه ای با سر انسان و بدن شیر، انسان بالدار یا فرشته، گل و گیاه به شکل پیچک یا طرح اسلیمی دسته گل، گل و گلدان، سبد پرمیوه، انواع پروانه ها، پرندگان شکار شده و آویخته مثل قرقاول، اردک.

عمارت ذوالفقاری

عمارت ذوالفقاری یا عمارت کلاه فرنگی توسط حسین قلی خان نظام العداله، از سرداران جنگ هرات و فرد با نفوذ ولایت خمسه، در محله ای به نام دالان آلتی، ضلع شمالی سبزه میدان و مسجد جامع شهر زنجان ساخته شده است. این عمارت ترکیبی از سبک معماری عصر قاجاریه و سبک معماری غربی و برگرفته از بناهای گوتیک اروپایی است که در دو طبقه بنا شده و متشکل از قسمت های اندرونی و بیرونی است.

عمارت ذوالفقاری، یکی از اولین نمونه های پوشش شیروانی در زنجان است که از تزیینات متنوعی چون تزیینات فلزی، سنگی، آجری، گچی، چوبی و کاشی برخوردار است و در پایین دیوارهای طبقه همکف کاشی کاری برجسته با رنگ قهوه ای، زرد و قرمز صورت گرفته و تزیینات سنگی و گچی بیشتر در ستون های ورودی همکف و ایوان های ستون دار طبقه اول دیده می شود. این عمارت در سال ۱۳۷۵ با شماره ثبتی ۱۸۵۲ در فهرست آثار مل کشور به ثبت رسد. و در سال ۱۳۸۶ با انتقال مردان نمکی و آثار به دست آمده از معدن نمک چهارآباد به موزه موقتی مومیایی ها تبدیل شد و در سال ۱۳۸۸ اولین موزه باستان شناسی استان در این عمارت افتتاح شد.

عمارت باغ ارم

عمارت باغ ارم، در دامنه کوه آسیاب سه تایی واقع شده که از شمال غربی به خیابان آسیاب سه تایی، از شمال شرقی به بلوار ارم و از شمال به میدان ارم در شیراز محدود می شود. این عمارت، توسط جانی خان قشقایی و پسرش محمدقلی خان در زمان فتحعلی شاه قاجار ساخته شد ولی ساختمان کنونی عمارت در زمان ناصرالدین شاه قاجار به دستور میرزا حسن علی خان نصیرالملک طبق معماری دوره صفویه و قاجاریه و در سه طبقه

احداث شد. از ویژگی های بارز طبقات این عمارت وجود حوض با آب نما و طاق هایی با کاشی های هفت رنگ در طبقه همکف، ایوانی دو ستونی با کاشی های هفت رنگ مزین به مجالسی از سواران، زنان و گل ها، تالارها بزرگ و کوچک در طبقات دوم و سوم، وجود سنگ های آهکی با نقوش برجسته داریوش به تقلید از نقش های تخت جمشید و دیگر هنرنمایی هایی که باید از نزدیک آن را دید.

باغ و عمارت ارم، در سال ۱۳۴۵ هـ.ش، پس از خریداری توسط دانشگاه شیراز خریداری مرمت شد و در سال ۱۳۵۸ این بار به وسیله سازمان میراث فرهنگی بازسازی شد و امروزه به باغ گیاه شناسی تبدیل شد و همچنان در اختیار دانشگاه شیراز قرار دارد.

خانه تاریخی سلطانی (موزه مردم شناسی قاین)

عمارت تاریخی سلطانی در مرکز شهر قاین در خیابان جانبازان در استان خراسان جنوبی واقع شده است. این بنای قدیمی متعلق به خانواده سلطانی از مالکین و بزرگان قاینات بوده است. تاریخ ساخت بنا مربوط به دوران زندیه می باشد که در دوره قاجاریه و پهلوی در ایوان زمستانی و ایوان جنوبی، یعنی بخش ایوان تابستانی تغییراتی داده شده است و ایوان کوتاه و چند فضای نشیمن ساخته شده است. به طور کلی این بنا دارای پیشخوان، هشتی ورودی، دالان، ایوان تابستانی، ایوان زمستانی، فضاهای نشیمن، مطبخ و انبار است. تزئینات به کار رفته در بنا شامل رسمی بندی ها، تزئینات خاص بخاری های دیواری، تزئینات خاص گچ بری داخل حیاط که خود شامل قاب بندی و نقش های گچی می باشد. این بنا در سال ۸۲ توسط شهرداری و شورای اسلامی خریداری و جهت تبدیل شدن به موزه مردم شناسی در اختیار اداره میراث فرهنگی قرار گرفته تا پس از مرمت کامل تغییر کاربری به آن داده شود. هر چند این عمل باعث شد تا فضای باقیمانده در پشت دیوارهای اضافه شده به انبار تبدیل شوند و از زیبایی فضای اصلی کاسته شود، ولی با این وجود، امروزه در این عمارت، که به عنوان موزه مردم شناسی شناخته شده است، آثار، تصاویر، زندگی نامه بزرگان، مشاهیر، گوشه ای از آداب و رسوم، حرفه ها و مشاغل سنتی شهرستان قاینات به نمایش گذاشته شده است. عمارت قدیمی سلطانی به شماره ۴۸۰۷ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است.

خانه امام خمینی (ره)

از دیگر مکان ها و منازل مقدس و مورد ادب و احترام مردم ایران بویژه استان مرکزی منزلی است که حضرت امام خمینی (ره) رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران در آن متولد شده، زندگی نموده و بنا و چهار چوب شکل گیری انقلاب اسلامی ایران را در اندیشه خود پرورانده است. این بنا در محله سه پل شهر خمین و در شمال رودخانه خمین در حدود ۱۷۰ سال پیش ساخته شده است. سید احمد جد حضرت امام بعد از مهاجرت به خمین این عمارت را به مبلغ یکصد تومان در تاریخ ۱۵ ربیع الثانی ۱۲۵۵ هجری قمری به مساحت حدود ۴۳۰۰ متر مربع از شخصی به نام محسن خان خریداری می نماید. بیت پدری امام (ره) از جمله محدود منازل قدیمی ایران است که از ۴ حیاط برخوردار بوده است. اتاق های زمستان نشین و تابستان نشین، آشپزخانه، تالار، شبستان، گلخانه، جلو خان، برج، انبار، باربند، طویله، آبنا، باغچه، هشتی و راهرو، از جمله بناهای ساخته شده در این مجموعه است. هر یک از ۴ حیاط با اتاق های اطراف

آن کاربردی خاص داشته است. چنانکه از حیاط بیرونی برای تدریس و جلسه های گفتگو در مورد مباحث دینی استفاده می شده و از حیاط اندرونی برای زندگی خانواده مرحوم حاج شیخ مصطفی پدر امام خمینی (ره) استفاده می شده است. حضرت امام در یکی از اتاق های حیاط ورودی نیستان متولد شده است. این مجموعه در تاریخ ۹/۱/۱۳۷۸ به شماره ۲۲۹۵ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است

عمارت هشت بهشت

عمارت هشت بهشت، یکی از زیباترین کاخ های دوره صفویه است که در زمان شاه سلیمان صفوی، در سال ۱۰۸۰ هجری، در نزدیکی باغ بلبل در اصفهان ساخته شده است. این عمارت به سبک هشت ضلعی با چهارنما، در دو طبقه و به شیوه اصفهانی بنا گردیده است

عمارت هشت بهشت ۲ متر بالاتر از سطح زمین ساخته شده است. طبقه اول دارای اتاق هایی در چهار گوشه عمارت است که با گچبری و نقاشی های زیبا تزئین شده است. طبقه دوم نیز دارای مجموعه ای از رواق ها و اتاق ها با در و پنجره های خاتم کاری شده، می باشد. در وسط تالار حوضی به شکل هشت ضلع از جنس مرمر قرار گرفته است. تمام سقف کاخ با موزاییک های بسیار عالی پوشیده شده است. مهم ترین ویژگی منحصر به فرد این بنا، ارتباط میان فضاها و قسمت های مختلف آن است به طوری که این ارتباط سبب شده، عمارت در عین داشتن تنوع، گوناگونی و تعدد فضاها، از وحدت و یکپارچگی و تزیینات وصف ناپذیری برخوردار باشد. عمارت هشت بهشت که؛ «هشت به هشت» و «هشت در بهشت» نیز نامیده می شود در چهارباغ عباسی، مقابل خیابان شیخ الاسلامی در شهر اصفهان واقع شده است. این بنا در سال ۱۳۱۳ با شماره ۲۲۷ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است